

Natuurlijk Water

Jaargang 5, nr.4, maart 2019

Nieuwsbrief Water Natuurlijk voor Midden-Nederland - waterschappen Vallei en Veluwe, Rijn en IJssel en Rivierenland

Bedankt voor je stem!

Kiezers bedankt!

Op woensdag 20 maart waren er niet alleen verkiezingen voor de Provinciale Staten, maar ook waterschapsverkiezingen. De opkomst was hoger dan ooit tevoren en meer dan ooit hebben stemmers aangegeven water, natuur, leefomgeving en klimaat belangrijk te vinden. Water Natuurlijk was al de grootste waterschapspartij van Nederland. En we zijn nog groter geworden! In 9 van de 21 waterschappen werden we zelfs de grootste fractie in het nieuwe algemeen bestuur. Er waren wel duidelijke verschillen. Water Natuurlijk haalde opmerkelijk goede verkiezingsresultaten in waterschappen in het noorden, oosten, midden en zuiden van het land. Ook in Rivierenland behaalde Water Natuurlijk een zetelwinst, en in Rijn en IJssel en Vallei en Veluwe wisten we onze positie vast te houden en bleef het aantal zetels gelijk. In het westen van land ligt er nog een duidelijke uitdaging voor Water Natuurlijk. In enkele waterschappen waar lokale partijen of de PvdD goed scoorden, bleef de stembusuitslag voor Water Natuurlijk achter.

Water Natuurlijk Rivierenland van 3 naar 4 zetels

Water Natuurlijk behaalde in waterschap Rivierenland een forse stemmenwinst. We gingen er van 3 naar 4 zetels! Met de verkiezingen zijn 22 bestuurders democratisch gekozen. 8 bestuurders zijn door hun organisaties aangewezen voor de geborgde zetels. De opkomst bij de verkiezingen was hoog: 53,5%.

Water Natuurlijk, Partij voor de Dieren en 50PLUS hebben er ieder één zetel bij gekregen. AWP en LRR zijn elk twee zetels kwijtgeraakt. De ChristenUnie verloor er één. Bijna de helft van het algemeen bestuur (14 leden) neemt voor het eerst plaats in het bestuur van het waterschap. Een derde van de bestuursleden is vrouw. Het zijn er nu tien; voorheen waren het er vijf.

Namens Water Natuurlijk zijn Hennie Roorda, Michiel Alexander de Raaf, Marc Laeven en Moana van IJsseldijk gekozen in het Algemeen Bestuur van waterschap Rivierenland

	Aa en Maas	Amstel, Gooi en Vecht	Brabantse Delta	De Dommel	Delfland	Drents Overijsselse Delta	Hollandse Delta	Hollandse Noordkwartier	Hunze en Aa's	Noorderzijvest	Rijn en IJssel	Rijnland	Rivierland	Scheidestromen	Schieland & Krimpenerwaard	Stichtse Rijnlanden	Vallei en Veluwe	Vechtstromen	Waterschap Limburg	Wetterskip Fryslân	Zuiderzeeland	Totaal 2019	Totaal 2015
Geborgd																							
Agrariërs, LTO	3	3	3	3	4	4	3	4	4	4	3	4	4	3	3	3	3	4	3	3	3	71	
Bedrijven, KvK	3	3	3	2	4	3	3	4	2	2	3	4	3	3	5	2	3	3	3	2	3	63	
Natuurterreinen, VBNE	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1	26	
Gekozen																							
Water Natuurlijk ¹	7	4	2	8	3	5	3	1	5	5	5	3	4	2	6	7	3	6	3	3	6	91	89
VVD	4	5	5	4	4	3	2	2	2	1	3	5	3	2	5	4	4	3	2	2	2	70	67
CDA	5	2	3	4	2	3	2	2	2	2	5	3	4	4	1	3	3	5		3	2	60	76
PvdA	3	4	2	3	3	4	2	2	3	3	4	3	3	2	3	2	2		3		3	49	49
50+	2	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2	32	23
AWP	1			1	3	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3		1	23	30
PvdDieren		4	2		3							2	2			3				1		17	15
CU		1						1	1	2			1	1	1	3	1			1		15	
SGP						1		1					2	3	2							11	
CU / SGP											2						2				3	6	
Ouderen Appèl	1																					1	
Groenen		2																				2	
Ons Water			4																			4	
West Brabant Waterbreed			3																			3	
Werken aan Water				1																		3	
Gemeentebelangen Drenthe-Overijssel					3																2	3	
Groen, Water & Land							7															7	
Hollandse Delta Natuurlijk								2														2	
Natuurlijk Boeren, Burgers, Waterbelang						1																1	
Waterschapspartij Holl.Delta							7															7	
Betaalbaar Water										2												2	
Vrienden van de Berke										2												2	
Ver. Dorpsuizen en kleine kernen										1												1	
Waterschapspartij Zeeuws-Vlaanderen													2									2	
Partij voor Zeeland												4										4	
Ons-Platteland														1								1	
Waterschap@inwonersbelangen															1							1	
Lokaal waterbeheer																2						2	
Ouderenpartij																	1					1	
Waterbelang Venlo																		1				1	
Waterbelang Midden-Limburg																		2				2	
Waterbelang Heuvelland																		2				2	
Waterbelang Land v Weert en Geuldal																		1				1	
Waterbelang Westelijke Mijnstreek																		2				2	
Waterbelang Venray en Maasduinen																		1				1	
Waterbelang Horst-Helden-Beesel																		1				1	
Waterbelang Parkstad																		3				3	
Lokaal Limburg																		1				1	
Waterbelang Maastricht																		1				1	
FNP																			2			2	
Lagere Lasten Burger																			2			2	
Totaal	30	30	30	30	29	30	30	23	23	30	30	30	30	30	30	30	27	30	25	25	602		

1) Incl. Water Wonen Natuur Zuiderzeeland

De resultaten van de verkiezingen per waterschap
Bron: Paul van de Vijver op Twitter

Waterschap Vallei en Veluwe

In Vallei en Veluwe behaalde Water Natuurlijk een forse stemmenwinst. Het aantal zetels bleef met 3 gelijk. VVD en 50Plus wonnen een zetel ten opzichte van de vorige bestuursperiode. PvdA en SGP leverden een zetel in.

De opkomst in het gebied van Waterschap Vallei en Veluwe was hoger dan het landelijk gemiddelde, respectievelijk 58,3 procent versus 51,4 procent. Tevens zijn zes algemeen bestuursleden van Waterschap Vallei en Veluwe vrouw. Vijf vrouwen zijn gekozen en één daarvan wordt geïnstalleerd op één van de zogenoemde 'geborgde zetels'. Hiermee is 20 procent van het algemeen bestuur van Waterschap Vallei en Veluwe vrouw.

Kandidaten van Water Natuurlijk Vallei en Veluwe vieren de verkiezingsuitslag

Waterschap Rijn en IJssel

In Rijn en IJssel consolideerde Water Natuurlijk zijn 5 zetels. De definitieve opkomst voor de verkiezingen van Waterschap Rijn en IJssel is 53,7%. Dit is 8,7% meer dan bij de vorige verkiezingen en 3,2% meer dan de landelijke opkomst. In totaal hebben 271.755 mensen hun stem uitgebracht.

Van de 30 bestuursleden zijn er 20 mannelijke en 10 vrouwelijke bestuursleden.

Kandidaten van Water Natuurlijk Rijn en IJssel na afloop van de verkiezingen

Nederland voorbereiden op drogere zomers

De droge zomer van 2018 heeft het Nederlandse waterbeheer flink op de proef gesteld. De door minister Van Nieuwenhuizen (Infrastructuur en Waterstaat) ingestelde Beleidstafel Droogte komt nu met haar **eerste bevindingen**. Conclusie is dat de droogtmaatregelen vorig jaar goed hebben uitpakten en de waterbeheerders hard hebben gewerkt. Tegelijk komen er knelpunten in beeld, zoals het sterk gedaalde grondwaterpeil in de hoge zandgronden in het oosten en zuiden van Nederland en het binnendringende zoute zeewater dat een probleem vormde voor het drinkwater en de landbouw.

Om snel met oplossingen te komen stelt de minister €7 miljoen beschikbaar voor maatregelen om in de zandgebieden water op te slaan om daarmee het grondwater tijdig aan te vullen. Ook vanuit de regio's wordt hiervoor fors aanvullend geïnvesteerd.

'We moeten van kampioen dijken bouwen tegen hoogwater nu ook kampioen wateropslag worden als remedie tegen droge zomers,' aldus minister Van Nieuwenhuizen. 'Ons watermanagement gaan we nog meer inrichten op het vasthouden van water zodat we in komende zomers over grotere buffers beschikken. Ook alle waterpartners willen stevig hun schouders eronder zetten om snel met oplossingen te komen.'

Ook komende zomer staan de waterbeheerders voor een fikse opgave. Hoewel er afgelopen maanden een gemiddelde hoeveelheid regen is gevallen, is in sommige gebieden het grondwater nog steeds onvoldoende aangevuld om eenzelfde lange droogteperiode door te komen. Het afgelopen half jaar is er daarom ook niet stilgezeten. Zo houden waterschappen bijvoorbeeld het waterpeil van sloten op een hoger peil om het grondwater aan te vullen. Rijkswaterstaat zorgt dat het waterpeil van het IJsselmeer op zijn hoogst is bij de start van de zomer, zodat een grotere zoetwaterbuffer ontstaat.

Het IJsselmeer is onze nationale regenton. Een derde van Nederland is afhankelijk van deze zoetwater buffer voor bijvoorbeeld drinkwater en de landbouw. Afgelopen zomer daalde het peil door het neerslaggebrek waardoor het indringende zout steeds problematischer werd voor de drinkwaterproductie. Noodmaatregelen zoals de inzet van schepen voor zoetwater waren uiteindelijk niet nodig. RWS gaat nu verkennen welke maatregelen genomen kunnen worden om verzilting zoveel mogelijk te voorkomen. De drinkwaterbedrijven gaan investeren in grotere voorraden water. Dit moet soelaas bieden in een extreme situatie van twee langdurende droge zomers achter elkaar.

De scheepvaart had in de late zomer ook steeds meer last van de droogte, door de alsmar dalende waterstanden in de rivieren en kanalen. Om schippers te gaan informeren gaat RWS onderzoeken of zij zes tot acht weken verwachtingen kunnen afgeven voor verwachte waterstanden. Op langere termijn wordt gekeken naar het wegnemen van knelpunten zodat de rivieren bevaarbaar blijven tijdens droge zomers, zoals uitbaggeren van rivierbodems en het beter monitoren van de vaardiepte.

Van de €7 miljoen gaat €4 miljoen naar maatregelen voor het vasthouden van water op de hoge zandgronden in het

oosten en zuiden van Nederland. De regio investeert hier bovenop nog een veelvoud. €2 miljoen wordt gestoken in oplossingen tegen verzilting en het monitoren van de verdamping, €1 miljoen gaat naar onderzoek en kennisontwikkeling.

De Beleidstafel Droogte heeft een voorlopige inschatting laten maken van de economische schade van de droogte in 2018, die neerkomt tussen 0,5 en 2 miljard.

Gelders Actieplan Natuurinclusieve Landbouw

Veel verschillende vogelsoorten, een rijk bodemleven en voldoende bestuivende insecten: biodiversiteit, is belangrijk voor een gezonde natuur en een gezonde landbouw. Binnen de natuurgebieden wordt daar veel aandacht aan besteed, door natuurbeheer, herstelprojecten en uitbreiding van natuurgebieden. Maar dat is niet voldoende. Ook buiten natuurgebieden moet er meer gebeuren. Langs wegen en in steden, maar ook in het buitengebied. Meer dan de helft van het land is immers in gebruik als landbouwgrond. Natuurinclusieve landbouw betekent dat de agrariër plaats biedt aan planten en dieren door bijvoorbeeld struweel en akkerranden aan te leggen. Maar ook door kringlopen van mineralen en organische stof te sluiten, het organische stofgehalte van de bodem te verbeteren en waar mogelijk water vast te houden. Daarbij hoort een minimaal gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Er ligt nu een [Actieplan Natuurinclusieve Landbouw](#), gedragen door verschillende Gelderse landbouw-, natuur- en milieuorganisaties, waaronder LTO Noord, de agrarische collectieven, de Gelderse Natuur en Milieufederatie (GNMF) en Natuurmonumenten. De ambitie van de deelnemende organisaties is dat binnen acht jaar alle agrarische bedrijven in Gelderland aan de slag zijn met natuurinclusief werken, en de helft van de bedrijven op een hoger niveau van natuurinclusief werken is. Het plan sluit aan bij initiatieven die er al zijn, zoals het Actieplan akker- en weidevogsels en het project [Vruchtbare Kringloop](#).

De acties variëren van het lobbyen voor aanpassing van belemmerende regels tot het opzetten van samenwerking tussen boeren en natuurvrijwilligers, en van het praktisch meetbaar maken van natuurprestaties tot natuurinclusief boeren op landgoederen. Natuurlijk is er veel aandacht voor onderwijs, studiegroepen en kennisverspreiding. In 2018 stelde de provincie Gelderland een subsidieregeling open voor natuurinclusieve landbouw. Daar is €900.000 voor uitgetrokken. Zes projecten beginnen binnenkort. In juni 2019 komt een tweede openstelling van de regeling.

Kaderrichtlijn Water:

Europese Commissie vraagt Nederland om extra landbouwmaatregelen

De Europese Commissie heeft haar beoordeling van de nationale stroomgebiedsbeheerplannen voor de periode van 2016-2021 gepubliceerd. Om de waterkwaliteit van grond- en oppervlaktewater op peil te houden, moet Nederland zich net als andere EU-lidstaten houden aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Elke zes jaar moeten de lidstaten aan de Europese Commissie verantwoorden in hoeverre ze aan de KRW-doelen voldoen. Een belangrijk onderdeel van de KRW zijn de Stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's). Hierin staan afspraken en concrete maatregelen om per stroomgebied van een rivier de KRW-doelen te behalen. [Het algehele beeld in de beoordeling van deze plannen voor Europa als geheel](#) is dat er vooruitgang is, maar er worden ook verbeterpunten gesignaleerd waar de waterbeheerders in de plannen prioriteit aan moeten geven de komende planperiode.

De Europese Commissie legt voor Nederland de nadruk op twee verbeterpunten. Het eerste is dat Nederland de effectiviteit van de bestaande maatregelen voor de landbouw vaststelt en aanvullende maatregelen vaststelt om de doelen van de KRW te kunnen halen. Medio dit jaar moet duidelijk worden of de [in december 2017 afgesloten bestuurs-overeenkomst](#) tussen Rijk, provincies, LTO en Vewin voldoende perspectief biedt. Als dat niet zo is, heeft de minister van LNV aangegeven verplichte maatregelen te nemen. In de Tweede nota duurzame gewasbescherming zijn doelen en maatregelen opgenomen voor verduurzaming van het gewasbeschermingsbeleid. Een van deze doelen is dat er in 2023 nagenoeg geen overschrijdingen meer zijn van de drinkwaternorm en de milieukwaliteitsnormen in oppervlaktewater. De Tweede nota duurzame gewasbescherming wordt momenteel geëvalueerd en de verwachting is dat het tussendoel en de einddoelen voor de waterkwaliteit met de huidige maatregelen niet gehaald zullen worden.

Het tweede verbeterpunt is dat de Europese Commissie Nederland vraagt om de chemische verontreiniging en de programma's met maatregelen te baseren op betrouwbare vaststelling van de druk op het watersysteem. De Vewin is het eens met deze aanbeveling en vindt dat extra aandacht nodig is op nationaal niveau in de waterplannen voor nieuwe uitdagingen als opkomende stoffen en medicijnresten. De Europese Commissie zou zelf de toelating van nieuwe stoffen (REACH) beter op de KRW moeten afstemmen. Ook wordt het tijd dat de Commissie met de lang verwachte strategie gericht op medicijnresten in het milieu komt. Er zijn afspraken nodig om in de periode na 2027 de doelen van de KRW alsnog te halen. Als de KRW wordt herzien moeten ook nieuwe uitdagingen zoals klimaatverandering en opkomende stoffen worden opgepakt.

Vloeiweiden in het Heelsums Beekdal

‘Over de Veluwe raak je nooit uitgepraat’, zegt landschapsfilosoof Eric Brinckmann als we de Wolfhezerweg oversteken. ‘Op de een of andere manier gaat dat landschap in je genen zitten. Het is ook zo ongelooflijk divers.’ We volgen de Oude Kloosterweg richting het Heelsumse Beekdal. Het is een route die Brinckmann vaker gelopen heeft en die een plek kreeg in zijn boek *Filosofische Wandelingen* (2015).

‘Wandelen en onderwijl je kijk op het landschap verdiepen’ is zijn motto. Op het pad langs de beken en de Wodanseiken komen we volop aan onze trekken.

Via een studie rechten kwam Eric Brinckmann uit bij filosofie, waarna hij in de rechtsfilosofie beide interesses bij elkaar kon brengen. Tegenwoordig is hij directeur-beheerder van landgoed Het Lankheet bij Haaksbergen.

Een wandeling met Brinckmann is een aanschouwelijk en boeiend college landschapsfilosofie. We staan geregeld stil om het landschap in ons op te nemen, waarbij Brinckmann relevante namen met elkaar in verband brengt. ‘Door Descartes, die de wiskunde van Simon Stevin verbeterde, konden we de eerste stap naar een projectieve meetkunde maken. Daarmee kon je de werkelijkheid creëren en zijn we af komen te staan van ons lichaam als belangrijk waarnemingsinstrument. Bij de Oude Hollandse Waterlinie stap je in het denken van die tijd en hier in het Heelsumse Beekdal is dat ook zo. Dit heidelandschap is vrijgemaakt als een romantische projectie. Die eiken langs de beek staan er nog

net zo bij als tweehonderd jaar geleden, de periode die we de Romantiek noemen en waarin mensen ‘vroegere’ tijden herontdekten. In die periode zag men dit landschap als een ideaalbeeld van hoe het er ooit uit zou hebben gezien. En het leuke is: we leven in zekere zin nog steeds in dat romantische tijdperk. We zijn dol op zogenaamde ‘oer’bossen. We brengen het landschap terug naar een gedaante zoals het nooit is geweest.’

Eigenlijk vormde het landschapsbeheer in Nederland voor Eric Brinckmann de aanleiding om aan de wandel te gaan. Het boek *Stromend landschap* (2011), dat hij met biologen en landschapsdeskundigen schreef, ging specifiek over vloeiveldenstelsels in Nederland. Daarin noemde hij het Heelsumse Beekdal als voorbeeld. ‘Hier liggen de relictten van het middeleeuwse dorp Wolfheze’, vertelt Brinckmann terwijl we een heuvel oplopen die tegenwoordig de verbinding vormt met het wildviaduct over de A50. Toen landschapshistoricus Jacob Diederik Moerman hier in de jaren dertig liep, snapte hij niet waarom die sprengbecken hier zo hoog op de stuwwal waren aangelegd. Er was immers geen watermolen in de buurt? Een kaart uit 1553 geeft inzicht. Een eerste aanwijzing is dat het water strak langs een aantal landbouwpercelen loopt. Het is duidelijk dat er te weinig hoogteverschil is om een watermolen te laten draaien. Bij aandachtig kijken valt dan ook op dat er iets heel anders aan de hand is. Brinckmann legt het uit: ‘Deze stuwwal zit vol prachtig, kalkrijk water dat de boeren in het beekdal goed konden gebruiken om de arme zandgrond te verrijken. Daarom voerden ze het kalkrijke water vanaf de beken via zogeheten dalflanksloten naar de lagergelegen delen om daar de hooilanden te bevoeien. De opbrengst van dat land, hooi, diende als voer voor de dieren en die leverden op hun beurt weer mest. Mest was het goud van de boeren en dat gebruikten ze voor hun akkers. Kalkrijk water kun je dus zien als de kunstmest van vroeger. Bovendien waren in de winter de bemeste hooilanden relatief warm. De mest werkte als het ware als een beschermende deken. Op veel plekken in Nederland had je een bevoeiingssysteem als in het Heelsumse Beekdal, zo ook op Het Lankheet. Daar is mijn belangstelling voor vloeiveldenstelsels gewekt, waarna ik met een onderzoeksgroep al die stelsels in Nederland ben gaan bekijken.’

Brinckmann wijst ondertussen op de drie parallel en evenwijdig aan de stuwwal lopende beken. ‘Dit beekje ligt hoger dan die daar’, wijst hij. ‘En verderop ligt er nog een. Het is dus een getrappt systeem. Nu voert alleen de laagstgelegen beek nog water.’ ‘Het is toch fantastisch dat hier in het beekdal kwelwater uittreedt?’, vervolgt hij. ‘Als je hier wandelt en groen ziet in de heide dan weet je dat daar kwel zit. Je ziet dat ook aan het reliëf van de boomtoppen: de hoogste bomen hadden het meeste water. Ook een goede indicator is vruchtdragende klimop op de bodem, want die is kalkminnend.’

‘Ik hoop op meer begrip en acceptatie. Ook mensen die zich heden ten dage met het landschap bezighouden zijn zich vaak niet van dit bevoeiingsfenomeen bewust. Omdat men ze niet kent, worden die beken vergraven. Het is geen onwil, maar onder het mom van herinrichting ten behoeve van de

natuur en voor extra waterberging is het tegenwoordig een hype om meanderende beken te graven waar ze nooit gemeanderd hebben. Fantasienatuur, gelegitimeerd door de klimaatopgave. Maar erger is dat daarmee de oude structuren uit het landschap verdwijnen. Als we de voormalige weidebevoeiingssystemen herstellen, zouden we bovendien een veel groter waterbergend vermogen realiseren.' Langs de beek wandelen we naar de vermaarde Wodanseiken die doen denken aan de schilderijen van de Duitse Caspar David Friedrich, maar natuurlijk ook aan het werk van Johannes Warnardus Bilders (1811-1890), een van de schilders van de Oosterbeekse School die daadwerkelijk deze eiken schilderde. Eric Brinckmann maakt een armgebaar naar het landschap: 'Als je nou hier staat en je ziet dit paadje, je denkt het geruis van de snelweg weg en je kijkt naar de bomen met daarachter die mooie volle struikhei, dan is het overduidelijk: dit is zo'n typerend thema van de Oosterbeekse School. Een prachtig romantisch plaatje!' Brinckmann legt uit hoe wij Nederlanders in de zeventiende eeuw de Bataven als Germaanse 'oer-Hollanders' gingen zien en onderwerp maakten van ons historische bewustzijn. Ook de romantische schilders van eind negentiende, begin twintigste eeuw verlangden terug naar een als verloren gevoelde 'verbinding'; in hun geval met het natuurlijke, mythische landschap. Niet voor niets bezocht Bilders jaarlijks op zijn verjaardag de eiken om er, ondergedompeld in drank, Wodan en Thor te eren. 'Dit spelletje met rites kon vanuit christelijk perspectief natuurlijk helemaal niet.' Hoewel een bordje het verbiedt, klautert Brinckmann toch even naar de grootste van de overgebleven Wodanseiken, 'de koningsboom'. Met ontzag kijkt hij omhoog. 'Deze eiken dwingen betekenis af door hun ouderdom. Ze zijn zo'n 400 jaar en alleen bewaard omdat ze niet in de weg stonden. Wij Nederlanders hebben in tegenstelling tot Engelsen geen enkel probleem om eiken om te zagen. Die kersteningstraditie van het omzagen van heilige bomen hebben we nog sterk in ons zitten. Ook door extra aandacht van de Oosterbeekse romantische schilders zijn de eiken blijven staan. Ze voegden er door hun schilderijen betekenis aan toe. En de leeftijd blazen we tegenwoordig nog graag een beetje op, alsof ze uit de tijd van Wodan dateren.'

Dit artikel is een ingekorte versie van een artikel uit *Nieuwe Veluwe*. Tekst Wim Huijser, foto's Hans Dijkstra/gaw.nl

De bronnen van Middachten stromen weer

Aan de voet van de Veluwe ligt op het landgoed Middachten een uniek bronbos. Regenwater dat valt op de Veluwe komt hier naar boven en zoekt zich via bronnen en beekjes een weg door het bos, om uiteindelijk via enkele beken in de IJssel te stromen. De laatste decennia is het bos verdroogd en verzuurd. Door de sloten in aangrenzend landbouwgebied ondieper te maken, is de waterdruk nu verhoogd.

Het eeuwenoude landgoed Middachten strekt zich uit van de Veluwe tot de IJssel en heeft een gevarieerde en soortenrijke natuur. Het bronbos ligt in een oude, met veen gevulde stroomgeul van de Rijn aan de voet van de heuvels.

Het bestaat deels uit opgaand bos, deels uit elzen- en esenhakhout.

Het Waterschap Rijn en IJssel heeft in samenwerking met het landgoed Middachten, gemeente Rheden en provincie Gelderland het plan gemaakt om de verdroging aan te pakken. De sleutel bleek te liggen in de ontwatering van het aangrenzende landbouwgebied Middachterbroek. Eind 2017 zijn de sloten in het gebied ondieper gemaakt en verkleind, zodat zij minder water afvoeren. Deze maatregelen konden uitgevoerd worden omdat zowel het landgoed als de pachter konden instemmen met vernatting. Het landbouwgebied is in agrarisch natuurbeheer bij een biologische boer.

Hoe verloren is de Verloren Beek?

De Verloren Beek bij Epe is vanuit historisch oogpunt bijzonder, maar heeft ook een zeer hoge ecologische kwaliteit. Dit is het leefgebied van de inheemse karperachtige vissoort elrits. In Nederland tref je deze vis verder alleen in de Geul (Zuid-Limburg) aan. Althans, zo staat het op Wikipedia. Afgelopen zomer troffen vrijwilligers van de Bekenstichting ook elritsen in de Smallertse Beek en in de Heerder beken, wat op zich goed nieuws is. De vis stelt zeer specifieke eisen aan het beekwater, waardoor maar weinig beken geschikt zijn als leefgebied. De in scholen levende elrits heeft beekjes nodig met een geringe waterdiepte en een permanente stroom water met een hoge stroomsnelheid. Precies wat de Verloren Beek biedt. Tot afgelopen zomer.

De kweldruk in het brongebied van deze min of meer natuurlijke beek was zo laag, dat het

weinig water dat opkwelde meteen al na enkele honderden meters in de bodem zakte. Waterschap Vallei en Veluwe besloot samen met RAVON de elritsen maar ook de beekprikken en rivierdonderpadden te redden. Een visser en vrijwilligers van werkgroep De Prik vingen vijfduizend vissen en padden en verplaatsten die naar de Grift. Ze waren net op tijd. Een soortgelijke reddingsactie vond plaats in de Smallertse Beek en in de Heerder beken. Toch hebben nog heel veel waterdieren en planten het leven gelaten: het hele beekstelsel in Epe had het zwaar te verduren. De Vlasbeek, Paalbeek en Dorpsbeek stonden van bron tot de monding in de Grift droog, de Tongerense Beek leverde net als de Verloren Beek bij de bron zo weinig water, dat dit al na enkele honderden meters in de beekbodem verdween. Het gaf vreemde plaatjes: het waterrad bij de Kopermolen in Zuuk hing in het luchtledige. Ook de Horsthoeker en Heerder beken voerden maar weinig water af.

Door klimaatverandering kunnen we vaker dit soort langdurig extreme droge perioden verwachten, waardoor beken vaker kunnen gaan verdrogen. Maar rond Epe is meer aan de hand. Er is ook een andere oorzaak voor de lage kweldruk aan te wijzen. De waterwinning op het pompstation Epe, dat aan het eind van de jaren vijftig is gebouwd ten behoeve van de drinkwatervoorziening van Hattem tot Vaassen, heeft geleid tot verdrogingsverschijnselen in de lageregelegen omgeving en tot een verminderde afvoer van beken. Om de verdroging enigszins te bestrijden is in 1999 aan de Dellenweg het infiltratieproject Epe gestart. De bedoeling is om jaarlijks in de winterperiode 2,2 miljoen kubieke meter beekwater van de Verloren Beek en de Klarbeek te infiltreren. In 2007 wordt gemeld dat het nog geen enkele winterperiode tussen 1999 en 2005 is gelukt om de gewenste hoeveelheid water te infiltreren. Het jaargemiddelde blijft steken op 1,2 miljoen kubieke meter. De verwachte grondwaterstijging in het Tongerense en Wisselse Veen blijft dan ook achterwege, evenals de verhoogde waterafvoer van de beken. De traagheid van het Veluwe watersysteem (het duurt tientallen jaren voordat regenwater via sprengen aan de oppervlakte komt) en het tekort aan infiltratiewater kunnen hier een rol in spelen. Op basis van een evaluatie zullen aanvullende maatregelen nodig zijn.

In 2013 gebeurt het volgende: Vitens wil de grondwateronttrekking in Zutphen beëindigen en die in Epe vergroten. Omdat het waterleidingbedrijf inziet dat er dan meer werk van de infiltratie gemaakt moet worden, heeft ze het voorname om de grondwateronttrekking te compenseren met vergroting van de infiltratiecapaciteit. Vitens heeft een vergunning voor maximaal 6 miljoen kubieke meter grondwateronttrekking. De ambitie is om ook 6 miljoen kubieke meter beekwater te gaan infiltreren. Dat is natuurlijk niet alleen te realiseren door infiltratie van water uit de Klarbeek en Verloren Beek. Hiervoor is ook water uit de Grift nodig. Het onttrekkingspunt van het beekwater wordt daarom verplaatst naar de Grift en nieuwe infiltratiebekkens worden aangelegd op de reeds bestaande locatie aan de Dellenweg in Epe. In november 2015 is alles klaar en kan er gestart worden met de infiltratie.

Tijdens de bouwjaren 2014, 2015 en het opstartjaar 2016 is er nauwelijks water geïnfiltreerd. Eind 2016 sloot Vitens de winning in Zutphen. Vanaf dat moment wordt Zutphen en omgeving van drinkwater voorzien met het water uit Epe. De onttrokken hoeveelheid grondwater in Epe komt in de buurt van de maximaal toegestane hoeveelheid van 6 miljoen kubieke meter. Maar hoe staat het dan met de infiltratie tot diezelfde 6 miljoen kubieke meter?

2017 is het eerste jaar dat er volledig geïnfiltreerd kan worden. De teller bleef helaas steken op 2,8 miljoen kubieke meter water. De vergrote drinkwaterwinning met zo'n geringe hoeveelheid geïnfiltreerd beekwater moet wel leiden tot een toename van de verdroging in Epe en omgeving. De gevolgen zien we dan ook uitvergroot tijdens de zeer droge zomer van 2018. Doordat de beken verdroogden, viel er weinig te infiltreren. Bovendien mocht het niet eens: het waterschap legde een onttrekkingsverbod op en dus kon Vitens sowieso tot 15 januari geen water terugpompen naar de Veluwe. Hoe verder met de Verloren Beek en de overige beken in Epe en Heerde? En is er toekomst voor de elrits?

Het waterschap is aan zet om in natte periodes water vast te houden, hoewel dat makkelijker is gezegd dan gedaan. Het brengt nogal wat ingrepen met zich mee om 's winters de grondwaterstanden in de omgeving van de bovenlopen van de beken in Epe en Heerde omhoog te brengen om zo het watersysteem zo goed mogelijk door de droge periodes heen te loodsen.

Willen we de elrits behouden, dan betekent het in ieder geval dat waterwinbedrijf Vitens en waterbeheerder Vallei en Veluwe intensief moeten gaan samenwerken om de 6 miljoen kubieke meter beekwaterinfiltratie aan de Dellenweg in Epe zo snel mogelijk te realiseren. Het is zeker geen eenvoudige opgave. Kunnen de Grift en Klarbeek/Verloren Beek überhaupt wel 6 miljoen kuub water per jaar leveren voor infiltratie? En hoe om te gaan met de afwisseling van droge en natte periodes, die leiden tot wisselende infiltratiehoeveelheden? Het is zeker een uitdaging om de balans tussen te veel en te weinig water te reguleren. Werk aan de winkel! Als Vitens daarnaast in staat is om de waterwinning onder de maximaal toegestane 6 kubieke meters te houden, is het wellicht mogelijk om de Verloren Beek watervoerend te houden. Lukt dit niet, dan moet gevreesd worden voor het uitsterven van de elrits in de Verloren Beek en zullen we naar de Geul in Zuid-Limburg moeten om ze nog te zien. Want ook de Heerder beken worden bedreigd door dezelfde waterwinning. De Smallertse Beek wordt mogelijk wel een plek waar de elrits kan overleven. Een lichtpuntje.

Dit artikel is een ingekorte versie van een artikel uit *Nieuwe Veluwe*. Het is een bewerkte en geactualiseerde versie van de bijdrage in *De Wijerd* 4 van december 2018. *De Wijerd* is het ledenorgaan van de Bekenstichting, zie www.bekenstichting.nl. Tekst Henri Slijkhuis, foto's Henri Slijkhuis en Romeo Neuteboom/waterschap Vallei en Veluwe

Word nú lid van Water Natuurlijk!

Sta je achter onze standpunten en wil je steunen;
word nú lid van Water Natuurlijk!

Agenda

Regionale Ledenvergadering en excursie

Binnenkort is er weer een jaarlijkse Regionale Ledenvergadering plaats van Water Natuurlijk Midden-Nederland. Alle leden in het gebied van de waterschappen Rijn en IJssel, Rivierenland en Vallei en Veluwe zijn van harte welkom. Het grootste deel van de middag besteden we aan een excursie, waar ook niet-leden van harte welkom zijn. Tzt meer info.

Amersfoort, vrijdag 17 mei 2019, 13.00-17.00u

Natuurlijk Water

Redactie:
Rienk Kuiper

Deze nieuwsbrief automatisch toegestuurd krijgen kan [via deze link](#)

Bijdragen voor deze nieuwsbrief (ook van niet-leden van Water Natuurlijk) zijn van harte welkom!

Contact:
WaterNatuurlijkMN@gmail.com

Komt de nieuwsbrief in je spambox terecht? Neem dan ons mailadres WaterNatuurlijkMN@gmail.com op in je adressenlijst.

Steun Water Natuurlijk!
Doe mee en [word lid!](#)

